

Rivierdonderpad houdt stand in Amsterdam

Resultaten zaklamponderzoek in de Weespertrekvaart

Met een sterke zaklamp kan onderwater gezocht worden naar vissen. Een geschikte methode voor soorten die overdag verscholen zitten onder stenen omdat ze juist in het donker uit hun schuilplaatsen komen. In dit artikel beschrijven we de resultaten van ons zaklamponderzoek naar rivierdonderpad in Noord-Holland en met name in de Weespertrekvaart.

Rivierdonderpadden verschuilen zich overdag onder bijvoorbeeld stenen. (Foto: Edo Goverse)

Eerste onderzoeken

In 2011 bleek dat met een felle zaklamp goed rivierdonderpadden gespot kunnen worden in wateren als meren, vaarten en kanalen (Herder *et al.*, 2012). Binnen een avond werden met de zaklamp zelfs meer donderpadden gezien dan in de jaren ervoor gevangen met het schepnet! Sinds die ervaring zijn we gestart met het inventariseren van deze soort in Groot-Amsterdam (onderzoeksgebied van 391 kilometerhokken). Eerst zijn de grote plassen bekeken met oevers van stortsteen. Daarna zijn andere delen van Amsterdam in kaart gebracht waaronder de IJsselmeerkust, Amstel en diverse grachten en kanalen. In twee jaar tijd is de soort in 128 km-hokken waargenomen (Goverse & Timmermans, 2013). Aansluitend is in mei 2013 t/m april 2014 een methodologisch onderzoek is uitgevoerd om meer inzicht te krijgen wat de beste periode is om de soort met zaklamp te volgen (Struijk *et al.*, 2014). Verspreid over Nederland werden verschillende trajecten een jaar lang maandelijks beschenen. In Amsterdam lagen drie trajecten waarvan één langs de Weespertrekvaart. Het traject ligt vlak achter treinstation Amstel waar de vaart in de Amstel uitkomt. Een goed bereikbaar stukje kade van circa 90 meter lang.

Vervolg onderzoek

Na het methodologisch onderzoek is doorgegaan met de zaklaminventarisaties om de verspreiding van rivierdonderpad verder in beeld te brengen. Zo zijn alle 65 kilometerhokken van het tracé van Ringvaart van de Haarlemmermeerpolder onderzocht op het voorkomen van de soort (overal voorkomend).

In oktober 2014 is de Weespertrekvaart weer bezocht. Vanaf januari 2015 t/m april 2019 is hier maandelijks gekeken. In totaal zijn 66 bezoeken uitgevoerd. Naast donderpadden blijkt het gebruik van zaklamp ook een beproefde methode gebleken om exotische grondels waar te nemen zoals de zwartbekgrondel, een soort die zich snel heeft verspreid in Nederland en hoge dichtheden kan bereiken. Hij is behoorlijk lichtschuw en vlucht vaak weg, waarna de omringende exemplaren ook schrikken en wegschieten. Een heus domino-effect wat het exact tellen bemoeilijkt.

Onderzoeksomstandigheden

Tijdens het maandelijks bezoeken van het traject is qua timing alleen op de kalendermaand gelet (dus geen vaste dag of periode tussen bezoeken). Een bezoek is steeds uitgevoerd na zonsondergang onder – indien mogelijk – gunstige omstandigheden. Het ideale weer is natuurlijk als er weinig tot geen wind staat. Golven of rimpelingen op het wateroppervlakte beperken het zicht. In het najaar kunnen drijvende bladeren het zicht ook belemmeren. De Weespertrekvaart wordt door scheepvaart gebruikt en het kan wel eens gebeuren dat een passerende boot de omstandigheden minder gunstig maakte. Tijdens de onderzoeksperiode is de vaart gebaggerd waardoor het water maandenlang niet helder was. En gedurende de zomermaanden werd er rekening gehouden met de openingstijden van het aangrenzende terras om geen onderdeel te worden van een uitgelopen vrijdagmiddagborrel.

Resultaten

Rivierdonderpad

Tijdens 62 bezoeken zijn 477 rivierdonderpadden waargenomen (vier bezoeken waren nul-waarnemingen). Tijdens het methodologische onderzoek zijn 53 juveniele dieren gezien, waarschijnlijk omdat toen minutieus gespeurd werd. Normaliter worden deze hele kleine exemplaren niet waargenomen. De

Langs deze kade leven nog rivierdonderpadden.

(Foto: Edo Goverse)

Rivierdonderpadden zijn in het donker goed te vinden met behulp van een zaklamp. (Foto's: Edo Goverse)

vissen met maatklasse 0-2 centimeter zijn dan ook verder buiten beschouwing gelaten. De rivierdonderpad wordt ongeveer 10 cm lang. De vissen zijn onderscheiden in subadulte dieren (3-5 cm) en volwassen dieren (6-10 cm). Grafiek 1 geeft het aantal waargenomen rivierdonderpadden per maand weer, onderverdeeld in adult en subadulte dieren. De lange tijdreeks laat seizoenfluctuaties zien. In de wintermaanden worden de meeste dieren geteld en in de zomermaanden de minste dieren. Op een avond zijn maximaal 22 exemplaren geteld, met een gemiddelde van 6,6 exemplaren per bezoek.

Zwartbekgrondel

De eerste zwartbekgrondel werd gezien in juni 2013 en het tweede exemplaar in september van hetzelfde jaar (zie grafiek 2). In oktober 2014 werden 25 exemplaren geteld. In de wintermaanden werden er maar weinig zwartbekgrondels gezien, vermoedelijk trekken ze dan naar dieper water. In juni 2015 werden bij benadering maar liefst 400 exemplaren geteld op het traject. Verassend genoeg bleven de aantallen tijdens de zomer 2017 flink achter. Opvallend was bovendien dat veel zwartbekgrondels witte vlekken hadden. Delen van de huid inclusief de schubben waren verdwenen. Randen van deze plekken werden gemarkeerd door een pluizige schimmelrand. Ook weggerotte staartvinnen behoorde tot het beeld. Het leek erop dat deze exoot weer zou verdwijnen, maar in 2018 en 2019 bleek de soort nog aanwezig. Weliswaar in lagere dichtheden maar nog wel een stuk algemener dan rivierdonderpad.

Overige soorten

Naast de rivierdonderpad en zwartbekgrondel zijn ook andere soorten waargenomen. De meest geziene soort is de baars. Vooral de kleine exemplaren liggen 's nachts op zicht tegen de kade aan. Grote exemplaren werden sporadisch gezien. De meeste (kleine) karperachtigen zijn met de zaklamp lastig op naam te brengen. Alleen de met zekerheid gedetermineerde soorten zijn genoteerd waaronder blankvoorn, brasem (grote exemplaren), brasem/kolblei (kleine exemplaren) en rietvoorn. Overige waargenomen vissoort zijn aal, driedoornige stekelbaars, harder-onbepaald, kleine modderkruiper, marmelgrondel, pos en snoek. Ook de Chinese wolhandkrab, gevlekte- en rode Amerikaanse rivierkreeft werden veelvuldig gezien.

Conclusies

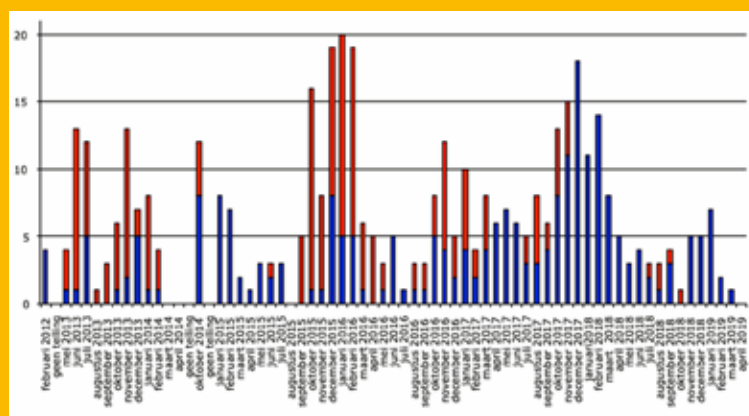
Tijdens de 66 bezoeken aan de Weespertrekvaart is in 95,5% van de keren de rivierdonderpad gezien. Het is dus een zeer

goede methode de soort te inventariseren met zaklamp. De hoogste aantallen zijn gezien tijdens de wintermaanden. De verwachting was dat de rivierdonderpad door de opkomst van de zwartbekgrondel verdrongen zou worden. Dit is echter voorsnog niet gebeurd. Mogelijk heeft de afnemende populatie van zwartbekgrondels ervoor gezorgd dat rivierdonderpad stand gehouden heeft. Nu de soort lijkt stand te houden, is besloten om na bijna zes jaar te stoppen met het maandelijks zoeken.

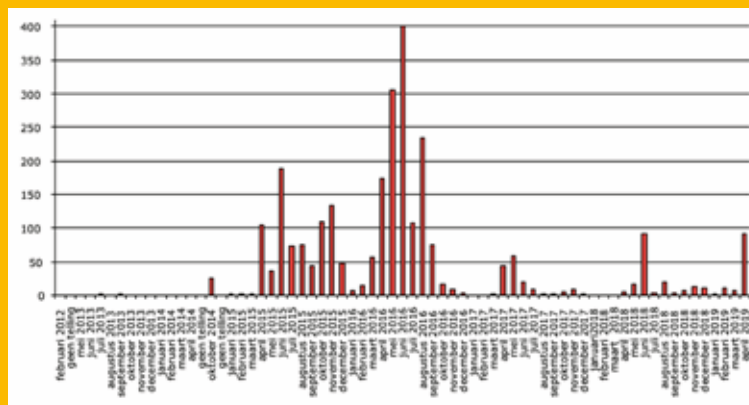
Edo Goverse & Geert Timmermans

Referenties

- Goverse, E. & G. Timmermans, 2013. *De rivierdonderpad geeft zich prijs in Groot-Amsterdam. Tussen Duin & Dijk 2013(2): 4-8.*
- Herder, J.E., J. Kranenbarg, D.M. Hoogeboom, J. Hamers & K. Dekker (red.), 2012. *Atlas van de Noord-Hollandse Vissen. Landschap Noord-Holland & Stichting RAVON, Nijmegen.*
- Struijk, R., M. de Zeeuw, E. Goverse & L. Soldaat, 2014. *Do's en don'ts na zonsondergang: richtlijnen voor het zaklampvissen bij de rivierdonderpad. Schubben & Slijm 22: 12-14.*

Grafiek 1. Aantal waargenomen rivierdonderpadden te Weespertrekvaart, Amsterdam. In rood de maatklasse 3-5 cm en in blauw 6-10 cm.

Grafiek 2. Aantal waargenomen zwartbekgrondels te Weespertrekvaart, Amsterdam.

Zelf doen?

Voor het NEM Meetprogramma Zoetwaterissen kan iedereen een nuttige bijdrage leveren door zelf met zaklamp 2x per jaar een kilometerhok te onderzoeken. Voor meer informatie zie ravn.nl en/of mail Fabian Smith (f.smith@ravn.nl).